

Μακεδονικά

Τόμ. 28 (1992)

Οι Δυτικομακεδονικοί οικισμοί και τα ονόματα των αφιερωτών τους στην πρόθεση 215 της Μονής του Βαρλαάμ των Μετεώρων (17ος-19ος αι.)

Κώστας Σπανός

doi: [10.12681/makedonika.144](https://doi.org/10.12681/makedonika.144)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σπανός Κ. (1992). Οι Δυτικομακεδονικοί οικισμοί και τα ονόματα των αφιερωτών τους στην πρόθεση 215 της Μονής του Βαρλαάμ των Μετεώρων (17ος-19ος αι.). *Μακεδονικά*, 28, 131-155. <https://doi.org/10.12681/makedonika.144>

ΟΙ ΔΥΤΙΚΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ
ΤΩΝ ΑΦΙΕΡΩΤΩΝ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΗ 215
ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΒΑΡΛΑΑΜ ΤΩΝ ΜΕΤΕΩΡΩΝ (17ος-19ος αι.)

Το χειρόγραφο 215 της μετεωρίτικης Μονής του Βαρλαάμ¹ είναι μία πρόθεση, η οποία αποτελεί ένα πολύτιμο αρχείο τοπωνυμίων και βαφτιστικών ονομάτων, όπως έγραψε ο Ν. Βέης². Αποτελείται από 120 σελίδες (0,28×0,41 μ.) με ποικίλες γραφές, οι οποίες καλύπτουν ένα μεγάλο χρονικό διάστημα: από τις αρχές του 17ου έως το β' μισό του 19ου αιώνα (εικ. 1).

Την πρόθεση αυτή καθιέρωσε ο ιερομόναχος Αρσένιος, ο οποίος υπήρξε μαθητής του μητροπολίτη της Ουγγροβλαχίας Λουκά του Κυπρίου³. Αυτό προκύπτει από το παρακάτω κωδικογραφικό σημείωμα, το οποίο βρίσκεται στο επάνω μέρος της 3ης στήλης της σελίδας 106 του χειρογράφου:

† *ἐγράφη ἡ παροῦσα θεῖα κ(αι) ἱερᾶ
προθ(εις) τῶν ἁγίων πάντων⁴
π(α)ρὰ ἀρσενίου ἱερο(μον)άρχ(ου)· μαθητοῦ
κῦρ λουκά οὐγγροβλαχί(ας) τοῦ
κῦριου. Διὰ συνδρομῆς κυρίλλου, ἱερο(μον)άρχ(ου)
καὶ κατὰ πν(εῦμ)α μοι ἐν Χ(ριστ)ῶ ἀδελφοῦ.
Κ(αι) οἱ ἀναγινώσκοντες, εὐχεσθαί μοι
διὰ τόν κύριον: -² Ἐν ἔτει ζρξβ⁵ ἐν(δικτιῶν)ος ιβ' :-*

Στην πρόθεση αυτή είναι καταχωρισμένα τα ονόματα αφιερωτών από πολλούς οικισμούς κυρίως της Θεσσαλίας, της Ηπείρου και της Δυτικής Μακεδονίας. Οι δυτικομακεδονικοί οικισμοί βρίσκονται:

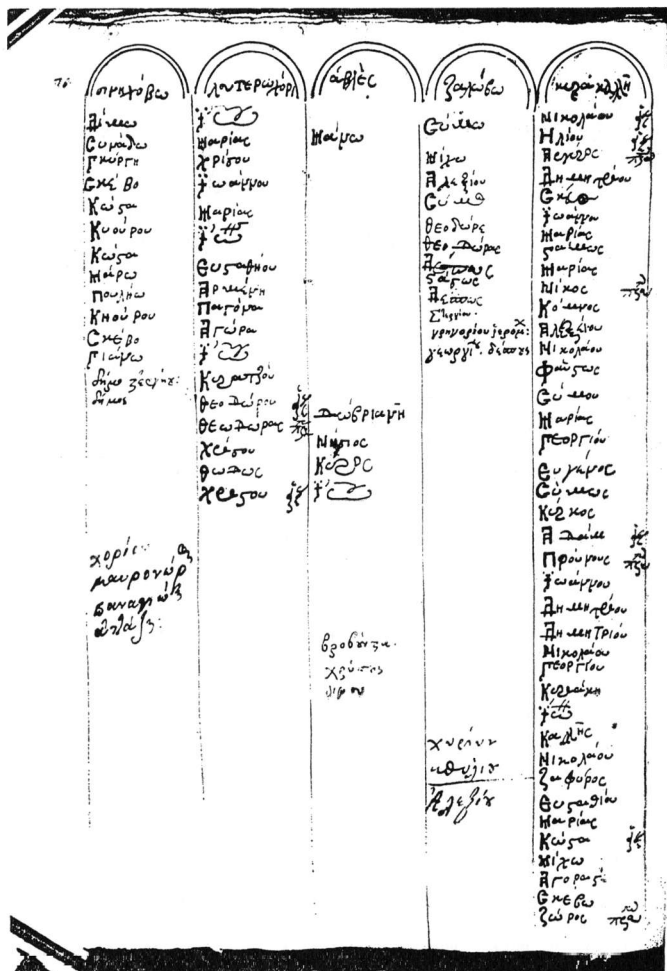
1. Ένα φωτοαντίγραφο του μας παραχώρησε για μελέτη ο κ. Δημ. Σοφιανός, διευθυντής του ΚΕΜΝΕ της Ακαδημίας Αθηνών. Τον ευχαριστούμε και από εδώ.

2. Βλ. Ν. Βέης, Τα χειρόγραφα των Μετεώρων..., τόμ. Β'. Τα χειρόγραφα της Μ. Βαρλαάμ, Αθήναι 1984, σελ. 343.

3. Ο Αρσένιος αυτός έγραψε και άλλους κώδικες της Μονής του Βαρλαάμ, ανάμεσα στο χρονικό διάστημα 1609/10-1622. Βλ. Ν. Βέης, όπ. παρ., σελ. 344.

4. Άγιοι Πάντες είναι η Μονή του Βαρλαάμ.

5. ζρκβ=7122-5508/9=1613/14. Στη σελίδα 2Α είναι σημειωμένο το έτος αχξά' = 1661. Βλ. Ν. Βέης, όπ. παρ., σελ. 343.

Εικ. 1. Η σελ. 76 της πρόθεσης 215 της Μονής Βαλαάμ με τους αφιερωτές των οικισμών: Σινιχόβο, Μαυρονόρος, Λευτεροχώρι, Αβλές, Δάβριανη, Βροβόνστα, Ζάλοβο, Σπήλιο και Κουρακαλί.

α) στις σελίδες 74-85, κάτω από τον υπέρτιτλο *Γρεβένω[ν]* (78 οικισμοί).

β) στις σελίδες 89, 111 και 115-118 (6 οικισμοί και ένα μοναστήρι).

Στις παραπάνω σελίδες, σε μεταγενέστερους χρόνους, προστέθηκαν και μερικοί άσχετοι, με τη Δυτική Μακεδονία, οικισμοί. Στη μελέτη μας θα παρουσιάσουμε τους οικισμούς αυτούς και τα ονόματα των αφιερωτών τους. Έξω από τη μελέτη μας αφήνουμε τους οικισμούς του νότιου τμήματος του νομού των Γρεβενών, οι οποίοι μέχρι το 1881 ανήκαν στην Επισκοπή των Σταγών και ήταν, συνεπώς, θεσσαλικοί¹.

Τους οικισμούς τους παρουσιάζουμε με αλφαβητική σειρά, θέτοντας δίπλα τους το νέο όνομα, όπου υπήρξε μετονομασία, και σημειώνοντας τον αριθμό των αφιερωτών και τη σελίδα, όπου είναι καταχωρισμένος ο κάθε οικισμός. Σε μερικούς οικισμούς προσθέτουμε τα όμοια στοιχεία, τα οποία αλιεύσαμε σε ένα άλλο μετεωρίτικο χειρόγραφο, που εκδώσαμε προσφάτως².

Οι Δυτικομακεδονικοί οικισμοί

1) *Αβδέλα* των Γρεβενών, με 39 αφιερωτές στη σελ. 78.

2) *Αγάπη* απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 2 αφιερωτές στη σελ. 80.

3) *[Α]νασελίτσα*, με 3 αφιερωτές στη σελ. 74. Στην 5η στήλη της ίδιας σελίδας διαβάζουμε: *Νασελίτσα / έπαρχία σσηνήου*. Κατά τον Πουκεβίλ η πόλη Lerchista ή Lersini ονομαζόταν από τους Έλληνες Ανασελίτσα³. Φαίνεται πως ο γραφέας της σελίδας 74, της πρόθεσής μας, επιβεβαιώνει τον Γάλλο περιηγητή. Η Ανασελίτσα, λοιπόν, είναι η Λαψίστα, η σημερινή *Νεάπολη* της Κοζάνης.

4) *Αρκουδία* απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 1 αφιερωτή στη σελ. 76.

5) *Αυλές* των Σερβίων, με 1 αφιερωτή στη σελ. 75.

1. Οι οικισμοί αυτοί είναι: Καλαπόδι, Γεωργίτσα και Χλαπούς, στη σελίδα 31. Βελώνι και Μπάλτενο, στη σελίδα 32. Καλαποδάκι, Σίνιτσα, Τζαπουρνιά, στη σελίδα 37. Κατακάλλου, στις σελίδες 39 και 40. Κομμάτι, Ζιμιάτσια και Μονή της Μπουνάσιας, στη σελίδα 40. Σέλισμα, Άγιος Γεώργιος, Αγία Παρασκευή, Ντισικάτα, Τζιούκα Αρβανίτικη και Πουτζιούγγιους, στη σελίδα 42.

2. Βλ. Κώστας Σπανός, Η ανέκδοτη πρόθεση 291 της Μ. Βαρλαάμ (18ος αι.). Συμβολή στη μελέτη των θεσσαλικών τοπωνυμίων και ονομάτων «Θεσσαλικό Ημερολόγιο», 17 (Λάρισα 1990) 49-76.

3. Βλ. F. P o u q u e v i l l e, Voyage de la Grèce, τ. 2, Παρίσι 1826⁴, σελ. 509-514. Πρβ. Μιχ. Καλινδέρης, Ο Κώδιξ της Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατιστής, Θεσσαλονίκη 1974, σελ. 20.

- 6) *Βελβεντό-Βελβενδός*, με 12 αφιερωτές στη σελ. 82.
- 7) *Βοδενισκό-Πολνέρι* των Γρεβενών, με 1 αφιερωτή, σελ. 84.
- 8) *Βροβούνστα-Καληράχη* των Γρεβενών, με 2 αφιερωτές στη σελ. 76.
- 9) *Γαΐδοροχώρι¹-Αηδοροχώρι* του Βοΐου, με 2 αφιερωτές στη σελ. 78.
- 10) *Γκηράποβα* και *Γηγηραπόβα-Γκάπροβο²* διαλυμένος οικισμός, από τα τέλη του 18ου αι., με 1 αφιερωτή στη σελ. 82 και στη 107 (ο ίδιος αφιερωτής).
- 11) *Γκρέουσι-Άνοιξη* των Γρεβενών, με 19 αφιερωτές στη σελ. 82. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρεται ως *Κρέουσι³*, με 6 αφιερωτές στο φ. 16α.
- 12) *Γκριντάδες-Αιμιλιανός* των Γρεβενών, με 32 αφιερωτές στη σελ. 75. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρονται ως *Κριτάδες⁴*, με 14 αφιερωτές στο φ. 15β.
- 13) *Γούλες* των Σερβίων, με 2 αφιερωτές στη σελ. 82.
- 14) *Γράμοστη⁵*· ο διαλυμένος, από χρόνια, οικισμός *Γράμος* της Καστοριάς, με 3 αφιερωτές στη σελ. 84.
- 15) *Δόβριανη-Έλατος* των Γρεβενών, με 3 αφιερωτές στη σελ. 76.
- 16) *Εξάροχον-Εξαρχος* των Γρεβενών, με 1 αφιερωτή στη σελ. 81.
- 17) *Ζάλοβο-Τρίκωμο* των Γρεβενών, με 13 αφιερωτές στη σελ. 76.
- 18) *Ζαπανταίοι-Λαγκαδιά* των Γρεβενών, με 8 αφιερωτές στη σελ. 75.
- 19) *Ζιάνι⁶*· απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 3 αφιερωτές στη σελ. 74.
- 20) *Ζιτάνι-Ζιδάνι*· διαλυμένος οικισμός στην περιοχή των Σερβίων, κοντά στο μοναστήρι του Ζιδανίου, με 1 αφιερωτή, στη σελ. 78.
- 21) *Ζιοπάν-Πεντάλοφος* του Βοΐου, με 10 αφιερωτές στη σελ. 116. Αναφέρεται και το μοναστήρι του Αγία Τριάδα με 2 μοναχούς αφιερωτές.
- 22) *Καλαφά*· απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 3 αφιερωτές στη σελ. 79.

1. Αναφέρεται και στον κατάλογο των χωριών της Επισκοπής του Σισανίου του 1797. Βλ. Μ ι χ. Κ α λ ι ν δ έ ρ η ς, όπ. παρ., σελ. 127.

2. Βλ. Σ τ. Ι. Π α π α δ ό π ο υ λ ο ς, Βιβλιοκρισία για το έργο του Ι. Κατσουγιάννη, Περὶ των Βλάχων των ελληνικών χωρών, «Μακεδονικά» 7 (1967) 383.

3. Βλ. Κ. Σ π α ν ό ς, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 6 και σελ. 73-74.

4. Βλ. Κ. Σ π α ν ό ς, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 7 και σελ. 73.

5. Αναφέρεται και στις προθέσεις 84 (1602), 39 (17ος αι.) και 44 (1709) της Μονής του Σπαρμού του Ολύμπου. Βλ. Ε υ. Σ κ ο υ β α ρ ά ς, Ολυμπιώτισσα (...), Αθήνα 1967, σελ. 245, 252 και 300.

6. Αναφέρεται με τη Γράμοστη στις προθέσεις της Μονής του Σπαρμού. Βλ. την προηγούμενη σημείωση.

23) *Καστριμί*: απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 3 αφιερωτές στη σελ. 82.

24) *Καστοριά-Καστοριά*, με 51 αφιερωτές, από τους οποίους οι 11 είναι καλόγεροι και καλογριές, στη σελ. 83.

25) *Καταφύγι* των Σερβίων, χωρίς αφιερωτές στη σελ. 82.

26) *Κηπουριό-Κηπουριό* των Γρεβενών, με 18 αφιερωτές στη σελ. 75. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρεται ως *Κηπουριόν*¹, με 1 αφιερωτή στο φ. 16α.

27) *Κλεισόρα* της Καστοριάς, με 7 αφιερωτές στη σελ. 79 και με άλλους 13 στη σελ. 118 με τη χρονολογία 16-3-1845.

28) *Κλοπάρι (Γκομπλάρι)-Μυρσίνα* των Γρεβενών, με 2 αφιερωτές στη σελ. 81.

29) *Κρανία-Κρανιά* των Γρεβενών, με 151 αφιερωτές στη σελ. 74. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρεται ως *Κρανιά*², με 21 αφιερωτές στο φ. 15β.

30) *Κρανίκου-Κρανίδια* των Σερβίων, με 9 αφιερωτές στη σελ. 82.

31) *Κριπιανή*: απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 2 αφιερωτές στη σελ. 78.

32) *Κτιστό*: απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 4 αφιερωτές στη σελ. 81.

33) *Κυρακαλή* των Γρεβενών, με 39 αφιερωτές στη σελ. 76. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρεται ως *Κερακαλί*³, με 6 αφιερωτές στο φ. 14β.

34) *Λαβανίτζα-Μικρολίβαδο*⁴ των Γρεβενών, με 36 αφιερωτές στη σελ. 77.

35) *Λευτεροχώρι-Ελευθεροχώρι* των Γρεβενών, με 17 αφιερωτές στη σελ. 76.

36) *Λιμπίνοβο-Διάκος* των Γρεβενών, με 2 αφιερωτές στη σελ. 75.

37) *Λινοτόπι* διαλυμένος, από τα τέλη του 18ου αι., οικισμός στην περιοχή της Καστοριάς⁵, με 8 αφιερωτές στη σελ. 84.

38) *Λογγά*: απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 4 αφιερωτές στη σελ. 79.

1. Βλ. Κ. Σπανός, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 9 και σελ. 74.

2. Βλ. Κ. Σπανός, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 5 και σελ. 73.

3. Βλ. Κ. Σπανός, όπ. παρ., σελ. 55 αρ. 3 και σελ. 72-73.

4. Η Λαβανίτζα είναι στην ίδια σελίδα με τα χωριά Μοναχίτι και Μπλέσια των Γρεβενών και γι' αυτό την ταυτίζουμε με το Μικρολίβαδο και όχι με τη Λαβανίτζα-Λάβα των Σερβίων.

5. Βλ. Στ. Ι. Παπαδόπουλος, όπ. παρ., σελ. 382-383.

- 39) *Λοζιανή-Ελάτη* των Σερβίων, με 5 αφιερωτές στη σελ. 81.
- 40) *Λοσινούτσα¹-Γέσμα* της Καστοριάς, με 2 αφιερωτές στη σελ. 79.
- 41) *Λοτρός*: απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 2 αφιερωτές στη σελ. 82.
- 42) *Μάνεση-Ανθρακιά* των Γρεβενών, με 23 αφιερωτές στη σελ. 75 και με 5 άλλους στη σελ. 80. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρεται ως *Μάνισσι²*, με 11 αφιερωτές στο φ. 16α.
- 43) *Ματζκοχώρι*: ο διαλυμένος οικισμός *Μοσχοχώρι* των Σερβίων, κοντά στο χωριό Πλατανόρευμα, με 2 αφιερωτές στη σελ. 83.
- 44) *Μαυρονόρος* των Γρεβενών, με 2 αφιερωτές στη σελ. 76. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρεται ως *Μαύρον όρος³*, με 1 αφιερωτή στο φ. 15β.
- 45) *Μικρόβαλτος-Μικρόβαλτο* των Σερβίων, με 2 αφιερωτές στη σελ. 111.
- 46) *Μοναχίτι* των Γρεβενών, με 40 αφιερωτές στη σελ. 77.
- 47) *Μπλάτζη-Βλάστη* της Κοζάνης, με 1 αφιερωτή στη σελ. 78.
- 48) *Μπλέσια (Πλέσια)-Μελίσσι* των Γρεβενών, με 1 αφιερωτή στη σελ. 77.
- 49) *Μπιθηκίου*: ο διαλυμένος από τα τέλη του 18ου αι. οικισμός *Μπιθικίου⁴*, με 21 αφιερωτές στη σελ. 78.
- 50) *Μπουζμάδες*: απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 8 αφιερωτές στη σελ. 80.
- 51) *Νεζεσκό-Φρούριο* των Σερβίων, με 4 αφιερωτές στη σελ. 81.
- 52) *Νικολίτσα*: διαλυμένος, από τα τέλη του 18ου αι., οικισμός⁵, με 6 αφιερωτές στη σελ. 84.
- 53) *Ντεμενίτσα* και *Διμηνίτσα-Καρπερό* των Γρεβενών, με 8 αφιερωτές στη σελ. 79 και με άλλους 4 στη σελ. 85. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρεται ως *Τεμενίτσα⁶*, με 20 αφιερωτές στο φ. 15β και με άλλους 12 στο φ. 16α.
- 54) *Ντουσκό-Δοσικό* των Γρεβενών, με 1 αφιερωτή στη σελ. 74.
- 55) *Παλαιχώρια-Παλιοχώρι* των Γρεβενών, με 4 αφιερωτές στη σελ. 116. Στη σελίδα αυτή διαβάζουμε: *χορίον γρεβενώ/παλεωχώρια*.

1. Αναφέρεται και στον κατάλογο των χωριών της Επισκοπής του Σισανίου, του 1797. Βλ. Μιχ. Καλινδέρης, όπ. παρ., σελ. 122.

2. Βλ. Κ. Σπανός, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 11 και σελ. 74.

3. Βλ. Κ. Σπανός, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 12 και σελ. 73.

4. Βλ. Στ. Ι. Παπαδόπουλος, όπ. παρ., σελ. 383.

5. Βλ. Στ. Ι. Παπαδόπουλος, όπ. παρ., σελ. 383.

6. Βλ. Κ. Σπανός, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 19 και σελ. 73.

56) *Περιβόλι* των Γρεβενών, με 43 αφιερωτές στη σελ. 78. Πριν τον τελευταίο αφιερωτή αναφέρεται η χρονολογία 1876. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ¹ αναφέρεται με 3 αφιερωτές στο φ. 14β.

57) *Περικάδες*· απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 1 αφιερωτή στη σελ. 78.

58) *Πηγαδίτσα* των Γρεβενών, με 1 αφιερωτή στη σελ. 75.

59) *Πινάρι*· ο διαλυμένος οικισμός *Ελάφι* των Γρεβενών, με 8 αφιερωτές στη σελ. 80.

60) *Ραντζοπούλου*· απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 1 αφιερωτή στη σελ. 81.

61) *Ριάχοβο-Πολύραχο*² των Σερβίων, με 30 αφιερωτές στη σελ. 82.

62) *Σαμαρίνα* των Γρεβενών, με 92 αφιερωτές στη σελ. 79. Μετά τον 30ό αφιερωτή αναφέρεται το «*μοναστήρι αγία παρασκευή σαμαρίνα*», με 2 ιερομόναχους αφιερωτές.

63) *Σάντοβο*· απροσδιόριστος, για μας, οικισμός, με 5 αφιερωτές στη σελ. 84. Ίσως να ταυτίζεται με τον επόμενο.

64) *Σα[ν]Τοβίτσα-Μικροκλεισούρα* των Γρεβενών, με 4 αφιερωτές στη σελ. 89. Μετά τον πρώτο αφιερωτή αναγράφεται η χρονολογία 1810.

65) *Σαρακήνα* των Γρεβενών, με 2 αφιερωτές στη σελ. 81.

66) *Σειρήνη* των Γρεβενών, με 1 αφιερωτή στη σελ. 75.

67) *Σέρβια*, με 101 αφιερωτές στις σελ. 81-82 και με άλλους 47 στη σελ. 83, από τους οποίους οι 34 είναι καλόγεροι και καλογριές.

68) *Σιάτιστα*, με 5 αφιερωτές στη σελ. 115 και άλλον 1 στη σελ. 118 με χρονολογία 1874.

69) *Σινίχοβο-Δεσπότης* των Γρεβενών, με 15 αφιερωτές στη σελ. 76.

70) *Σίτοβο-Σιταράς* των Γρεβενών, με 7 αφιερωτές στη σελ. 75. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρεται ως *Σίτοβον*³, με 2 αφιερωτές στο φ. 15β.

71) *Σπήλιον και Σπήλιον* των Γρεβενών, με 1 αφιερωτή στη σελ. 76. και με άλλους 5 στη σελ. 117.

72) *Στηζιάχι-Αηδόνια* των Γρεβενών, με 1 αφιερωτή στη σελ. 79.

73) *Τουρνίκι-Παναγία* των Γρεβενών, με 10 αφιερωτές στη σελ. 81. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ⁴ αναφέρεται με 5 αφιερωτές

1. Βλ. Κ. Σ π α ν ό ς, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 17 και σελ. 72.

2. Το Ριάχοβο-Ράχοβο βρίσκεται στην ίδια σελίδα με τα χωριά Σέρβια, Καταφύγι και Βελβεντό και γι' αυτό το ταυτίζουμε με το Πολύραχο και όχι με το Ράχοβο-Παρόριο των Γρεβενών.

3. Βλ. Κ. Σ π α ν ό ς, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 18 και σελ. 73.

4. Βλ. Κ. Σ π α ν ό ς, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 21 και σελ. 73.

στο φ. 15β.

74) *Τούσι-Αλατόπετρα* των Γρεβενών, με 2 αφιερωτές στη σελ. 77.
 75) *Τρανόβαλτος-Τρανόβαλτο* των Σερβίων, με 2 αφιερωτές στη σελ. 83.
 76) *Τρέπενον-Καρδιά* της Πτολεμαΐδας, με 2 αφιερωτές στη σελ. 83.
 77) *Τριετζικούς-Τρίκορφο* των Γρεβενών, με 1 αφιερωτή στη σελ. 78.
 78) *Φετόκα-Ανθοχώρι* του Βοΐου, με 14 αφιερωτές στη σελ. 115. Αναφέρεται και στον κατάλογο των χωριών της Επισκοπής του Σισανίου του 1797 ως *Φυτόκου*¹.

79) *Φιλιπέος-Φιλιππαιοί* των Γρεβενών, με 2 αφιερωτές στη σελ. 79.

80) *Φούγκα* των Γρεβενών, με 3 αφιερωτές στη σελ. 84.

81) *Φυλή-Φελί* των Γρεβενών, με 27 αφιερωτές στη σελ. 80. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρεται ως *Φλη*², με 1 αφιερωτή στο φ. 16α.

82) *Χιλιμόδι* διαλυμένος οικισμός κοντά στο χωριό *Αλιάκμονας* του Βοΐου, με 4 αφιερωτές στη σελ. 82.

83) *Χολένιστα-Δίπορο* των Γρεβενών, με 7 αφιερωτές στη σελ. 81. Στην πρόθεση 291 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρεται ως *Χουλένιστα*³, με 2 αφιερωτές στο φ. 15β.

84) *Χροΰπιστα-Άργος Ορεστικό* της Καστοριάς, με 6 αφιερωτές στη σελ. 84.

Μοναστήρι Ζάμπορδα: η Μονή Όσιος Νικάνορας των Γρεβενών, με 2 ιερομόναχους (Αγάπιος, Θεοφάνης) αφιερωτές στη σελ. 116.

Πίνακας των ταυτιζόμενων Δυτικομακεδονικών οικισμών

<i>Α'. Όνομα του οικισμού στην πρόθεση 215</i>	<i>Σημερινό όνομα</i>	<i>Παρατηρήσεις</i>
Αβδέλα	Αβδέλλα	διαλυμένος
[Α]νασελίτζα	Νεάπολη	
Αυλές	Αυλές	
Βελβεντώ	Βελβενδός	
Βοδενισκώ	Πολυνέρι	
Βροβούστα	Καληράχη	
Γαΐδουροχώρι	Αηδονοχώρι	
Γκηράποβο	—	
Γκρέουσι	Άνοιξη	
Γκριντάδες	Αιμιλιανός	

1. Βλ. Μιχ. Καλινδέρης, όπ. παρ., σελ. 123. Το πν. Φυτόκου το συναντούμε και στη Μακρινίτσα του Πηλίου.

2. Βλ. Κ. Σπανός, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 22 και σελ. 7.

3. Βλ. Κ. Σπανός, όπ. παρ., σελ. 56 αρ. 24 και σελ. 73.

Α'. Όνομα του οικισμού στην πρόθεση 215	Σημερινό όνομα	Παρατηρήσεις
Γούλες	Γούλες	
Γράμοστη	(Γράμμος)	διαλυμένος
Δάβριανη	Έλατος	
Εξάρχου	Έξαρχος	
Ζάλωβω	Τρίκωμο	
Ζαπαντέοι	Λαγκαδιά	
Ζητάννι	—	διαλυμένος
Ζιοπάν	Πεντάλοφος	
Καστορία	Καστοριά	
Καταφύγη	Καταφύγι	
Κηπουριώ	Κηπουριό	
Κλησούρα	Κλεισούρα	
Κλοπάρι	Μυρσίνα	
Κρανία	Κρανιά	
Κρανικού	Κρανίδια	
Κυρακαλή	Κυρακαλή	
Λαβανίτζα	Μικρολίβαδο	
Λευτερωχόρι	Ελευθεροχώρι	
Λημπίνοβο	Διάκος	
Λινοτόπη	—	διαλυμένος
Λοζιανή	Ελάτη	
Λοσινούτζα	Γέρμας	
Μάνεση	Ανθρακιά	
Ματζκοχώρι	—	διαλυμένος
Μαυρονόρος	Μαυρονόρος	
Μηκρόβαλτος	Μικρόβαλτο	
Μοναχίτη	Μοναχίτι	
Μπλάτζη	Βλάστη	
Μπλέσια	Μελίσσι	
Μπιθηκέοι	—	διαλυμένος
Νεζεσκό	Φρούριο	
Νικολήτζα	—	διαλυμένος
Ντεμενίτζα-Διμηνίτζα	Καρπερό	
Ντουσκά	Δοσικό	
Παλεωχώρια	Παλιοχώρι	
Περιβόλη	Περιβόλι	
Πηγαδίτσα	Πηγαδίτσα	
Πινιάρι	(Ελάφι)	διαλυμένος
Ριάχωβω	Πολύραχο	
Σαμαρίνα	Σαμαρίνα	
Σατοβίτσα	Μικροκλεισούρα	
Σαρακήνα	Σαρακήνα	
Σιρίνη	Σειρήνη	
Σέρβια	Σέρβια	
Σιάτηστα	Σιάτιστα	

<i>Α'. Όνομα του οικισμού στην πρόθεση 215</i>	<i>Σημερινό όνομα</i>	<i>Παρατηρήσεις</i>
Σινήχοβω	Δεσπότης	
Σίτοβο	Σιταράς	
Επήλεον-Σπόλιου	Επήλαιο	
Στηζιάχι	Αηδόνια	
Ττούσι	Αλατόπετρα	
Τουρνίκη	Παναγία	
Τρανόβαλτος	Τρανόβαλτο	
Τρέπενον	Καρδιά	
Τριετζικούς	Τρίκορφο	
Φετόκα	Ανθοχώρι	
Φούρκα	Φούρκα	
Φυλή	Φελί	
Φυλυπέος	Φιλιππαιοί	
Χίληωμάδη	—	
Χολένιστα	Δίπορο	διαλυμένος
Χρούπηστα	Άργος Ορεστικό	

<i>Β'. Σημερινό όνομα του οικισμού</i>	<i>Όνομα στην πρόθεση 215</i>	<i>Παρατηρήσεις</i>
Αβδέλλα	Αβδέλα	
Αηδόνια	Στηζιάχι	
Αηδονοχώρι	Γαϊδουροχώρι	
Αιμιλιανός	Γκριντάδες	
Αλατόπετρα	Ττούσι	
Ανθοχώρι	Φετόκα	
Ανθρακιά	Μάνεση	
Άνοιξη	Γκρέουσι	
Άργος Ορεστικό	Χρούπηστα	
Αυλές	Αυλές	
Βελβενδός	Βελβεντώ	
Βλάστη	Μπλάτζη	
Γέρμας	Λοσινούτζα	
Γούλες	Γούλες	
(Γράμμος)	Γράμοστη	
Δεσπότης	Σινήχοβω	
Διάκος	Λημπίνοβο	
Δίπορο	Χολένιστα	
Δοσικό	Ντουσκό	
Ελάτη	Λοζιανή	
Έλατος	Δώβριανη	
Ελάφι	Πινιάρι	
Ελευθεροχώρι	Λευτερωχώρι	
Έξαρχος	Εξάρχου	
Καληράχη	Βροβούνστα	

<i>B'. Σημερινό όνομα του οικισμού</i>	<i>Όνομα στην πρόθεση 215</i>	<i>Παρατηρήσεις</i>
Καρδιά	Τρέπενο	
Καρπερό	Ντεμενίτσα-Διμηνίτσα	
Καστοριά	Καστορία	
Καταφύγι	Καταφύγη	
Κηπουριό	Κηπουριώ	
Κλεισούρα	Κλησούρα	
Κρανιά	Κρανήα	
Κρανίδια	Κρανίκου	
Κυρακαλή	Κυρακαλήη	
Λαγκαδιά	Ζαπαντέοι	
Μαυρονόρος	Μαυρονώρος	
Μελίσσι	Μπλέσσια	
Μικρόβαλτο	Μηκρόβαλτος	
Μικροκλεισούρα	Σαντοβίτσα	
Μικρολίβαδο	Λαβανίτσα	
Μοναχίτι	Μοναχίτη	
Μυρσίνα	Κλοπάρι	
Νεάπολη	[Α]νασελίτσα	
Παλιοχώρι	Παλεωχώρια	
Παναγία	Τουρνίκη	
Πεντάλοφος	Ζιωπάν	
Περιβόλι	Περιβόληη	
Πηγαδίτσα	Πηγαδίτσα	
Πολυνέρι	Βοδενισκώ	
Πολύραχο	Ριάχωβω	
Σαμαρίνα	Σαμαρίνα	
Σαρακήνα	Σαρακήνα	
Σειρήνη	Σιρίνηη	
Σέρβια	Σέρβηα	
Σιάτιστα	Σιάτηστα	
Σιταράς	Σίτοβο	
Σπήλαιο	Σπήλεον-Σπούλιου	
Τρανόβαλτο	Τρανόβαλτος	
Τρίκορφο	Τριετζικούς	
Τρίκωμο	Ζάλωβω	
Φελί	Φυλήη	
Φιλιππαιοί	Φυλυπέος	
Φούρκα	Φούρκα	
Φρούριο	Νεζεσκός	
—	Γκηράποβο	διαλυμένος
—	Ζητάννι	»
—	Λινοτόπηη	»
—	Ματζκοχώριη	»
—	Μπιθηκέοι	»
—	Νικολήτσα	»
—	Χίληωμάδηη	»

Πίνακας των αταύτιστων Αντικομακεδονικών οικισμών

Αγάπη	Κριπηανή	Περικάδες
Αρκουδία	Κτηστώ	Ραντζοπούλου
Ζηάνη	Λογγά	Σάντοβο
Καλαφά	Λοτρός	
Καστρική	Μπουζμάδες	

Τα ονόματα των Αντικομακεδόνων αφιερωτών

Η πρόθεση 215 της Μονής του Βαρλαάμ είναι ένα σημαντικό ονοματολογικό αρχείο τριών, περίπου, αιώνων (17ος-19ος). Αξίζει να σημειώσουμε ότι αρκετά ονόματα είναι επώνυμα μεγάλων οικογενειών της βυζαντινής εποχής, γεγονός το οποίο δείχνει την αδιάσπαστη συνέχεια της παράδοσής μας και την ελληνικότητα των βλαχόφωνων, καθώς τα ονόματα αυτά τα συναντούμε και στους βλαχόφωνους οικισμούς των Γρεβενών.

Οι αφιερωτές των δυτικομακεδονικών οικισμών ανέρχονται σε 1.186. Το όνομα ενός αφιερωτή είναι δυσανάγνωστο και έτσι μας μένουν 1.185. Από αυτούς οι 1.112 είναι λαϊκοί (608 άνδρες και 504 γυναίκες) και οι υπόλοιποι 73 μοναχοί (31 καλόγεροι και 42 καλογριές).

Όπως συμβαίνει με όλες τις προθέσεις, τα ονόματα των αφιερωτών είναι στη γενική (Καλλής, Θεοδώρου, Ζώρως, Ζήση κλπ.). Επειδή, όμως, οι γραφείς της πρόθεσής μας είναι πολλοί και με διαφορετικές γνώσεις, πολλά ονόματα, κυρίως του 19ου αιώνα, είναι γραμμένα άλλοτε στη γενική και άλλοτε στην ονομαστική. Η ιδιομορφία αυτή έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορούμε να δούμε ευκρινώς το γένος μερικών ονομάτων, αυτών κυρίως που είναι ομόηχα (ο Δήμος -της Δήμως, ο Πούλιος -της Πούλιως, ο Μίχος-της Μίχως κλπ.). Έτσι στον προσδιορισμό του αριθμού των ανδρών και των γυναικών αφιερωτών πιθανόν να μην είμαστε ακριβείς.

Ενδεικτικές παραθέτουμε, αμέσως παρακάτω, μία τέτοια περίπτωση από την 4η στήλη της 74ης σελίδας:

«(...) Στάμωζ. Ζήση. Περιστεράς. Μίχω. Χρίσους. Καλής. Αδάμω. Στάμωζ. Ζήσι. Νικολάου. Πούλιω. Γεωργίου. Ιωάννου ιερέος. Πολίζου. Θεοδώρου. Μαρίας πρεσβητέρας. Στεργίου. Σπήρος. Στάμος. Νικολάου».

I. Τα ονόματα των 608 ανδρών αφιερωτών

Οι 608 άνδρες αφιερωτές έχουν 93 ονόματα. Από τη μελέτη των ονομάτων αυτών διαπιστώσαμε μία πύλωση γύρω από 7 ονόματα, τα οποία

ανήκουν στην εκκλησιαστική παράδοση. Τα ονόματα αυτά τα είχαν τα 56,25 %, περίπου, των ανδρών (331/608), ενώ τα άλλα 86 ονόματα τα είχαν 43,75 % των ανδρών (257/608). Τα 7 αυτά ονόματα, με τη συχνότητά τους, είναι τα εξής:

Ιωάννης	75
Γεώργιος	68
Δημήτριος	55
Νικόλαος	55
Μιχαήλ	35
Κων/νος	29
Θεόδωρος	25
σύνολο	342

Από τα ονόματα της λαϊκής παράδοσης (ευχετικά κλπ.), και των άλλων κατηγοριών, μόνο 3 εμφανίζονται με συχνότητα πάνω από 10 φορές. Είναι τα εξής:

Σταμάτιος	21
Πούλ(ι)ος	11
Στέργιος	10
σύνολο	42

Πολλά ονόματα εμφανίζονται ποικιλόμορφα, όπως:

Αθανάσιος-Θανάσιος-Θάνος

Γεώργιος-Γιώργης-Γιωργίδης-Γέργος

Δημήτριος-Δήμος

Εμμανουήλ-Μανουήλ-Μανόλης-Μάνος

Θεόδωρος-Θεοδωρής-Θοδωρής-Θόδης

Ιωάννης-Γιάννης-Ιάνγκος < Γιάνγκος-Γκίνης

Κυριάκος-Κυριάκης-Κυριακούλης-Κύρκος

Κωνσταντίνος-Κώνστας-Κώστας-Κώτζιος

Μιχαήλ-Μιχαλάκης-Μίχος

Παναγιώτης-Γιώτης-Γιώτας

Κατάταξη των ανδρικών ονομάτων

1) Ονόματα από την εκκλησιαστική παράδοση (37/93)

Αδάμ. Αθανάσιος. Αναστάσιος. Ανδρέας. Αποστόλης. Βαγγέλης. Βασίλης. Γεράσιμος. Γεώργιος. Δημήτριος. Εμμανουήλ. Ευθύμιος. Ευστάθιος. Ηλίας. Θεόδωρος. Θεολόγης. Θωμάς. Ιωάννης. Κυριάκος. Κύρος. Κωνσταντίνος. Λάζαρος. Μάρκος. Μιχαήλ. Νικάνωρ. Νικόλαος.

Ντουσεκής < Ντοσέκης < Ντόσης < Θεοντόσης < Θεοδόσης. Παναγιώτης. Παρασκευάς. Παράσχος. Παύλος. Πέτρος. Σπύρος. Στέφανος. Φώτης. Χριστόδουλος. Χρίστος.

2) *Ονόματα από τη λαϊκή παράδοση (ευχετικά κλπ. 25/93)*

Αγοραστός. Αργύρης. Αρμένης < αρμένι = άγρια μαργαρίτα¹. Ατλάζης < ατλάζι. Αυγέρος < αυγή. Βαρσάμης < Βαλσάμης < βάλαμο. Βενέτης < βενετί = γαλάζιο. Γαζής < τουρ. ğazi = νικητής. Γραμμένος = όμορφος. Ζαφείριος < ζαφείρι. Ζήσης < να ζήσει. Θεμελής < θεμέλιο. Μαργαρίτης < μαργαρίτα. Μπέλος < σλάβ. belo = λευκός. Νίτζος· από την αιτ. τον 'Ιτζο > το ν-Ίτζο > το Νίτζο > ο Νίτζος (ίτσι στα βλάχικα είναι το ίον το εύοσμο²). Πολύζος. Πούλος < Πουλημένος. Ράντης < σλάβ. rad = πρόθυμος³ ή από το ιταλικό βαφτιστικό Corrado⁴. Ρίζος < ριζώνω. Σαρής < τουρ. sari = κίτρινος. Σταμάτιος. Στέργιος < Στέριος < Αστέριος⁵ < αστέρι ή από το ρ. στεριώνω. Τζαβδάρης < τουρ. Gavgar = σίκαλη. Χαρίσης < χαρίζω. Χρύσος < Χρυσός < χρυσός.

3) *Ονόματα από την Ιστορία (10/93)*

Αλέξιος· κοινό όνομα της βυζαντινής εποχής.

Ανδρώνης < Ανδρόνικος· όνομα πολλών επώνυμων Βυζαντινών.

1. Στο θεσσαλικό χώρο συναντήσαμε και το γυναικείο όνομα Αρμένω (και τον ιδιωματικό τύπο Αρμένου) κατά τους 17ο-18ο αιώνες. Βλ. Κώστας Σπανός, α) 'Ένα μετωπίτικο χειρόγραφο του 18ου αι. ..., «Θεσσαλικό Ημερολόγιο» 8 (Λάρισα 1985) 29. β) Τα ονόματα 236 αμπατζήδων των Τρικάλων στον κώδ. 8 της Μονής Άγιος Στέφανος των Μετεώρων, «Μετέωρα» 42-43 (Τρίκαλα 1988-1989) 178, γ) Η ανέκδοτη πρόθεση 39 της Μονής του Δουσίκου, 16ος-17ος αι. ..., «Θεσσαλικό Ημερολόγιο» 20 (Λάρισα 1991) 47, και δ) Η ανέκδοτη πρόθεση 291 της Μ. Βαρλαάμ..., όπ. παρ., σελ. 59.

2. Κατά τον Νίκο Κατσάνη, Ονομαστικό Νυμφαίου (Νέβεσκας), Θεσσαλονίκη 1990, σελ. 47, το όνομα Νίτσιος είναι το βλάχικο Nitsiu(Νίκος. Για το 'Ιτσιος (ίτσι βλ. Μαν. Τριανταφυλλίδη, Τα Οικογενειακά μας ονόματα, Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 56.

3. Βλ. Μαν. Τριανταφυλλίδη, όπ. παρ., σελ. 80.

4. Βλ. Χρ. Τσικριτισή-Κατσιανάκη, Μερικά διορθωτικά στα «Οικογενειακά μας ονόματα» του Μ. Τριανταφυλλίδη, «Ονόματα» 12 (Αθήνα 1988) 557. Στην περιοχή της Ελασσόνας συναντήσαμε τον τύπο Ράντος. Βλ. Κ. Σπανός, 'Ένα μετωπίτικο χειρόγραφο του 18ου αι. ..., όπ. παρ., σελ. 39.

5. Σε μία επιγραφή του 4ου αι. π.Χ. της Φαρσάλου αναφέρεται ένας Αστέριος. Βλ. Ν. Βερδελής, Χαλκή τεφροδόχος κάλπικς εκ Φαρσάλου, ΑΕ (Αθήναι 1950-1951) 80-105.

Βοΐλας¹· από το επώνυμο της βυζαντινής οικογένειας των Βοϊλάδων².
 Δούκας· από το επώνυμο της βυζαντινής οικογένειας των Δουκάδων.
 Κομνηνός· από το επώνυμο της βυζαντινής δυναστείας των Κομνηνών.

Μαυρίκης < Μαυρίκιος· όνομα και ενός βυζαντινού αυτοκράτορα (582-602 μ.Χ.).

Νικηφόρος· όνομα πολλών επώνυμων Βυζαντινών.

Ράλλης· από το επώνυμο της βυζαντινής οικογένειας των Ραούλ-Ράλλιδων³.

Σίμος· όνομα αναφερόμενο σε θεσσαλικές επιγραφές ήδη από τον 3ο αι. π.Χ.⁴.

Σύρος· από το επώνυμο της βυζαντινής οικογένειας των Συρόπουλων⁵.

4) Ακατάταχτα ονόματα (21/93)

Στην ομάδα αυτή συμπεριλάβαμε όσα ονόματα είναι, για μας, δυσετυμολόγητα ή με άγνωστη προέλευση. Σ' αυτά περιλάβαμε και όσα είναι προβληματικά στην ανάγνωσή τους. Είναι τα εξής:

Δήμος. Ζώτος. Κιούρος. Κλοτζάκης. Κούμας⁶. Κυριάμης. Λαλώστης. Μάγκος. Μαρτίνης < ιταλ. Martini. Μέζιας. Μο(υ)ρίκης. Ντέτζος. Πάικος. Περτόνης(:) Πρόικος. Σκαχέρης(:) Στάγγος. Στάικος. Στούκος.

1. Το όνομα αυτό είχε ένας ιερέας στη βλαχόφωνη Κρασιά των Γρεβενών.

2. Οι Βοϊλάδες ήταν καππαδοκικής καταγωγής. Είχαν μεγάλα κτήματα στην Καππαδοκία και στην Ιβηρία (Γεωργία). Βλ. Α λ. Σ α β β ί δ η ς, Μελέτες Βυζαντινής Ιστορίας, 11ου-13ου αι., Αθήνα 1986, σελ. 144.

3. Οι Ραούλ-Ράλλιδες ήταν νορμανδικής καταγωγής από την Κάτω Ιταλία. Έκavian γάμος με βυζαντινές αριστοκρατικές οικογένειες και απόκτησαν ιδιαίτερη κοινωνικοπολιτική ισχύ στα χρόνια της αυτοκρατορίας της Νίκαιας με τον Βατάτζη. Είχαν παρουσία και στη Βόρεια Ελλάδα. Βλ. Α λ. Σ α β β ί δ η ς, όπ. παρ., σελ. 142-143.

4. Βλ. τη σχετική βιβλιογραφία στο «Θεσσαλικό Ημερολόγιο» 20 (Λάρισα 1991) 78, σημ. 23.

5. Βλ. Κ. Κ ρ ο υ μ β ά χ ε ρ, Ιστορία της Βυζαντινής Λογοτεχνίας, Αθήνα 1900, τ. 1, σελ. 239 και τ. 2, σελ. 134 και 154.

6. Στην περιοχή της Ελασσόνας συναντήσαμε τον τύπο Γκούμας. Βλ. Κ. Σ π α ν ό ς, Ένα μεταωρίτικο χρφο του 18ου αι. ..., όπ. παρ., σελ. 30. Το όνομα Γκούμας είναι αρβανίτικο. Βλ. Δ. Π α σ χ ά λ η ς, Γύρω από τα ανδρωνυμικά των Αρβανιτών της Άνδρου κατά τον 16ο αι., «Ονόματα» 7 (Αθήνα 1982) 11.

Στόιος¹. Τόικος².*Ο αλφαβητικός πίνακας των 608 ανδρών αφιερωτών*

1) Αγοραστός	2	21) Γραμμένος	1
2) Αδάμ	1	22) Δημήτριος	46
Αδάμης	2	Δήμος	9
Αδάμος	3	Μήτζος	1
3) Αθανάσιος	8	23) Δήμκος	1
Θανάσιος	1	24) Δούκας	3
Θάνος	1	25) Εμμανουήλ	1
4) Αλέξιος	5	Μανουήλ	5
Λέκας	3	Μανόλης	1
5) Αναστάσιος	4	Μάνος	2
Αναστάσης	1	26) Ευθύμιος	3
6) Ανδρέας	1	27) Ευστάθιος	10
7) Ανδρώνης	1	Σάθης	3
8) Αποστόλης	7	28) Ζαφύριος	1
9) Αργύρης	3	29) Ζήσης	14
10) Αρμένης	1	30) Ζώτος	1
11) Ατλάζης	1	31) Ηλίας	3
12) Αυγέρος	1	32) Θεμελής	1
13) Βαγγέλης	1	33) Θεόδωρος	22
14) Βαρσάμης	1	Θεοδωρής	1
Βαρσαμής	1	Θοδωρής	1
15) Βασίλης	2	Θόδης	1
16) Βενέτης	1	34) Θεολόγης	1
17) Βοΐλας	1	35) Θωμάς	4
18) Γαζής	1	Θώμας	1
19) Γεράσιμος	1	36) Ιωάννης	70
20) Γεώργιος	65	Γιάννης	1
Γέργος	1	Ιάνγκος	1
Γιώργης	1	Γκίνης	3
Γιωργίδης	1		

1. Το όνομα ο Στόιος και η Στόιου το συναντήσαμε τον 18ο αι. στις περιοχές της Ελασσόνας, των Γρεβενών και της Δεσκάτης. Βλ. Κ. Σπανός, α) 'Ένα μετεωρίτικο χρφο του 18ου αι. ..., όπ. παρ., σελ. 36 και 38. β) Τα χωριά της Καλαμπάκας στα 1754 στο κατάστιχο 225 της Μ. Βαρλαάμ, «Θεσσαλικό Ημερολόγιο» 10 (Λάρισα 1986), 196. γ) Ενθυμήσεις και επιγραφές από την περιοχή της Δεσκάτης 1585-1914, Λάρισα 1991, σελ. 32, αρ. 13/1714(ς). Σ τ. Ανδρώνης, Βαφτιστικά και επώνυμα του Σπαρμού και της Τσαρισσάνης, 1602-1798, «Θεσσαλικό Ημερολόγιο» 10 (Λάρισα 1986) 258 και 260.

2. Τον 18ο αι. συναντήσαμε το όνομα αυτό ως Θόικος στις περιοχές της Ελασσόνας και των Τρικάλων, και ως Θόικας, στην περιοχή της Ελασσόνας. Βλ. Κ. Σπανός, α) 'Ένα μετεωρίτικο χρφο του 18ου αι. ..., όπ. παρ., σελ. 44. β) Η ανέκδοτη πρόθεση 291 της Μ. Βαρλαάμ. ..., όπ. παρ., σελ. 68. Σ τ. Ανδρώνης, Βαφτιστικά και επώνυμα του Πυθίου (...), 1602-1798. «Θεσσαλικό Ημερολόγιο» 12 (Λάρισα 1987) 234-235.

37) Κιούρος	3	63) Παναγιώτης	9
38) Κλοτζάκης	1	Γιώτης	1
39) Κομνηνός	2	Γιώτας	2
40) Κούμας	1	64) Παρασκευάς	2
41) Κυριάκος	1	65) Παράσχος	1
Κυριάκης	1	Παράσκης	1
Κυριακούλης	2	66) Παύλος	1
Κύρκος	3	Παύλης	1
42) Κυριάμης	1	67) Περτόνης(:)	1
43) Κύρος	4	68) Πέτρος	2
44) Κων/νος	10	69) Πολύζος	1
Κώνστας	4	70) Πούλος	6
Κώστας	15	Πούλιος	4
Κώτζιος	1	71) Πρόκος	1
45) Λάζαρος	3	72) Ράλλης	1
Λάζος	2	73) Ράντης	1
46) Λαλώστης	1	74) Ρίζος	2
47) Μάγκος	2	75) Σαρής	1
48) Μαργαρίτης	1	76) Σίμος	3
49) Μάρκος	2	77) Σκαχέρης(:)	1
50) Μαρτίνης	5	78) Σπύρος	1
Μάρτης	1	79) Στάγγος	1
51) Μαυρίκης	1	80) Στάικος	2
52) Μέζιας	1	81) Σταμάτιος	16
53) Μιχαήλ	33	Στάμος	5
Μιχαλάκης	1	82) Στέργιος	9
Μίχος	2	Τέγος	1
54) Μορίκης	1	83) Στέφανος	1
Μουρίκης	2	84) Στούκος	1
55) Μπέλος	1	85) Στάιος	1
56) Νικάνωρ	1	86) Σύρος	1
57) Νικηφόρος	1	87) Τζαβδάρης	1
58) Νικόλαος	47	88) Τόικος	1
Νικόλας	2	89) Φώτης	1
Νίκος	6	90) Χαρίσης	6
Νικίος	1	91) Χριστόδουλος	4
59) Νίτζος	1	92) Χρίστος	4
60) Ντέτζος	1	93) Χρύσος	4
61) Ντουσέκης	1	Χρούσος	1
62) Πάικος	1		

II. Τα ονόματα των 504 γυναικών αφιερωτών

Στις 504 γυναίκες αφιερωτές αντιστοιχούν 125 ονόματα. Ενώ δηλ. είναι λιγότερες από τους άνδρες (608-504) έχουν περισσότερα ονόματα (93-125). Από τη μελέτη τους διαπιστώνουμε ότι μόνο 8 ονόματα έχουν

συχνή εμφάνιση, πάνω από 10 φορές. Τα ονόματα με τη μεγαλύτερη συχνότητα, εκτός από 2, ανήκουν στην εκκλησιαστική παράδοση και καλύπτουν το 29,56% περίπου των γυναικών. Είναι τα εξής:

Μαρία	51
Δήμω	27
Θεοδώρα	24
Δέσποινα	21
Γιάννω	16
Μίχω	<u>10</u>
σύνολο	149

Από τα ονόματα με λαογραφική χροιά μόνο 2 εμφανίζονται αρκετές φορές. Είναι τα εξής:

Καλλή	25
Σταμάτα	<u>22</u>
σύνολο	47

Η ποικιλομορφία των γυναικείων ονομάτων είναι πλουσιότερη των αντρικών:

Αγόρω-Αγόρου-Αγόρα
 Αργυρή-Αργύρω-Αργύρου-Αργύρα
 Αφέντρα-Αφέντρω-Αφέντω-Αφεντίτζω-Αυθέντω
 Βρέτη-Βρέτω-Βρέτζω
 Γεώργω-Γεωργού-Γεργού-Γέργω
 Γιάννω-Γιάννου-Γιαννού-Γκίνω < Γκίνης
 Δέσποινα-Δέσπω-Δέσπου-Πούπω-Πάπω
 Ελαία-Έλω
 Καλλή-Κάλω-Κάλου
 Κομνηνή-Κομνή-Κόμνω
 Κυράτζω-Κυράτζου-Κυρατζού
 Κυριάκω-Κυριακού-Κύρκω
 Μαρία-Μάρω-Μαριανή
 Πούλω-Πούλιω-Πούλιου
 Προύμω-Προύμου-Προύνου
 Στάθω-Στάθου-Σταθού
 Σταμάτα-Σταματού-Στάμω-Σταμούλω
 Χρύσα-Χρύσω-Χρύσου-Χρούσου

*Η κατάταξη των γυναικείων ονομάτων**1) Ονόματα από την εκκλησιαστική παράδοση (36/125)*

Αγγέλω < άγγελος. Αδάμω < Αδάμης. Αικατερίνη. Αναστασία. Άννα. Βαγγελή < Ευαγγελή. Βάια. Βασίω < Βάσιω < Βάσω < Βασιλική. Γεώργω < Γεωργία. Γιάννω < Γιάννα < Ιωάννα. Δέσποινα. Δήμω < Δήμος < Δημήτρης. Δούλω < Χριστοδούλω. Ειρήνη. Ελένη. Ελισάβετ. Ευθυμία. Ζαχάρω < Ζαχαρίας. Θανάσω < Αθανάσω < Αθανασία. Θεοδόρα. Θωμαή. Κυράνα < Κυρίανα¹. Κυριάκω < Κυριάκος. Κύρω < Κύρος. Κώσω < Κώστας. Μακαρία. Μάνω < Μάνος-Μαρία. Μίχω < Μίχος. Νίκω < Νίκος. Πανάγιου < Πανάγιω < Παναγιώτα. Παρασκευού < Παρασκευή. Στάθω < Ευσταθία. Σωσάνα. Φυλακτή < φυλακτό. Χρίσω < Χρίστος.

2) Ονόματα από τη λαϊκή παράδοση (ευχετικά κλπ. 44/125)

Αγόρω < αγόρι. Άνθω < Ανθή < άνθος. Αργυρή. Ασημίνα. Άσπρω < άσπρη. Αστρή < αστρί. Αυγέρω < αυγή. Βαρσαβή < Βαρσαμή < Βαρσάμης < βάλσαμο. Βελίω < σλάβ. veliko=μικρός. Βρέτη < Ευρετή. Ελαία. Ζαφείρω < ζαφείρι. Ζώρω < σλάβ. zora=αυγή². Θαλάσσω. Καλλιή. Κροστάλλω. Λουλούδω. Μαλαματή < μάλαμα. Μαργαρίτα. Μελάχρω < Μελαχρινή. Νίτζιω από την αιτ. την Άτζιω > τη ν- Άτζιω > τη Νίτζιω³ ή από το βλάχικο Nitsiu < Νίκος⁴. Ξάνθω < Ξανθή < ξανθή. Παγώνα < παγώνι. Περιστέρα < περιστέρι. Πλούμπου < Πλούμου < Πλούμω < μεσαιων. πλουμί = στολίδι. Πόθω < Ποθητή < πόθος. Πούλω < Πούλος < Πουλημένος. Προύω < βλάχ. prunu = κορομηλιά. Ράντω < Ράντης⁵. Ρίζω < Ρίζος. Ρόιδω < Ρόδω < ρόδι. Σγούρω < Σγουρή < σγουρόμαλλη. Σιδέρω < Σιδέρης < σίδηρο ή από το Ισίδωρος. Σίνω < Κερασίνω < Κερασιά. Σταμάτα < Σταμάτης. Στεριανή < στεργιώνω. Σύρμω < σύρμα: η χρυσή κλωστή με την οποία κεντούσαν τη γυναικεία στολή. Φέγγω < φεγγάρι. Φλώρω < Φλώρος⁶. Χάιδω < χάδι. Χρυσάνθη. Χρυσάφω. Χρυσομηλίνα. Χρύσω < Χρυσή < χρυσή.

1. Η Κυρίανα μαρτύρησε την 1-11-298 μ.Χ.

2. Βλ. Μ α ν. Τ ρ ι α ν τ α φ υ λ λ ί δ η ς, όπ. παρ., σελ. 72.

3. Βλ. την υποσημείωση 2, σελ. 144.

4. Βλ. την υποσημείωση 2, σελ. 144.

5. Βλ. την υποσημείωση 4, σελ. 144.

6. Το όνομα Φλώρος μαρτυρείται σε μία θεσσαλική επιγραφή του έτους 131/132 μ.Χ. Βλ. Θ α ν. Τ ζ ι α φ ά λ ι α ς, Ανέκδοτες επιγραφές από την αρχαία θεσσαλική πόλη Άτραγα, «Θεσσαλικό Ημερολόγιο» 6 (Λάρισα 1984) 205, επιγρ. 77₉.

3) Ονόματα από την Ιστορία (20/125)

Αγγελίνα· από το ανδρωνυμικό της γυναίκας των βυζαντινών αυτοκρατόρων Αγγέλων.

Αλεξάνδρα < Αλέξανδρος.

Αλέξω < Αλέξιος.

Βράνω < Βρανάς¹, από το επώνυμο της βυζαντινής οικογένειας των Βρανόδων².

Δάφνου < Δάφνη· από το όνομα της νύμφης Δάφνης.

Δούκω < Δούκας· από το επώνυμο της βυζαντινής οικογένειας των Δουκάδων.

Ερωτική < Ερωτικός < Έρωτας.

Ευγένω < Ευγενία.

Κομνηνή < Κομνηνός· από το επώνυμο της βυζαντινής δυναστείας των Κομνηνών.

Κουζηνή < Καντακουζηνή· από το επώνυμο της βυζαντινής οικογένειας των Καντακουζηνών³.

Λιάπω < Λιάπης· από το εθνικό Λιάπης.

Μησίρω < Μισίρης < Μισίρι = Αίγυπτος.

Ξένη < Πολυξένη.

Ρωξάνη· από το όνομα της γυναίκας του Μ. Αλεξάνδρου.

Σίμω < Σίμος⁴.

Σκαρλάτη < Σκαρλάτος.

Σατήρα· από το όνομα της άλλης γυναίκας του Μ. Αλεξάνδρου.

Συνάδω < Συνάδης < Συναδηνός· από το επώνυμο της βυζαντινής οικογένειας των Συναδηνών⁵.

Φαύστω < Φαύστα· από το όνομα της γυναίκας του Μ. Κωνσταντίνου.

Φράγκω < Φράγκος· από το κοινό όνομα της βυζαντινής εποχής Φράγγος-Φραγγόπουλος⁶.

1. Το όνομα Βρανάς το συναντήσαμε 3 φορές στον Τύρναβο του 1674 και 1 φορά στην περιοχή των Τρικάλων, ως επώνυμο (Στάμος Μιχάλη Βρανά). Βλ. Κ. Σπανός, α) Μία ανέκδοτη τυρναβίτικη πρόθεση του 1674..., «Θεσσαλικό Ημερολόγιο» 16 (Λάρισα 1989) 139-142, β) Ένα μετεωρίτικο χειρόγραφο του 18ου αι. ..., όπ. παρ., σελ. 46.

2. Οι Βρανάδες ήταν ισχυροί γαιοκτήμονες από την Αδριανούπολη, σε ακμή και άνοδο ήδη από τον 9ο αι. μ.Χ. Βλ. Α.λ. Σαββίδης, όπ. παρ., σελ. 142.

3. Οι Καντακουζηνοί ήταν μακεδονική οικογένεια με περίοδο ακμής από τον 12ο αι. και εξής. Βλ. Α.λ. Σαββίδης, όπ. παρ., σελ. 143.

4. Βλ. την υποσημείωση 4, σελ. 145.

5. Οι Συναδηνοί κατάγονταν από τα Σύναδα της Φρυγίας. Βλ. Α.λ. Σαββίδης, όπ. παρ., σελ. 145.

6. Βλ. Κ. Κρουμβάχερ, όπ. παρ., τ. 2ος, σελ. 133 (Ιωάννης Φραγγόπουλος).

4) Ονόματα από αξιώματα (5/125)

Αρχόντω < άρχοντας· Αφέντρα < αφέντης. Κυράτζω < Κυράτσω < μεσαιωνικό Κυράτσα < κυρά. Πέιω < Μπέιω < μπέης. Σουλτάνα < σουλτάνος.

5) Ακατάταχτα ονόματα (20/125)

Βουούσα. Γκένω. Δαλτάνω. Δήμκω < Δήμκος. Διέλω. Κραίω. Λιλία. Λιόλω(;). Μέξια. Μπάζω. Μπόζιο. Νέζιο. Πάικω < Πάικος. Πετήκω < Πέτηκος. Ποζή. Πώκω(;). Στατα. Στάμκω < Στάμκος. Στώιω < Στώιος. Χουμπανή.

Ο αλφαβητικός πίνακας των 504 γυναικών αφιερωτών

1) Αγγελίνα	1	19) Βασιλική	1
2) Αγγέλω	2	Βασιλώ	1
3) Αγόρω	4	Βάσιω	2
Αγόρου	1	20) Βαρσαβή	1
Αγόρα	1	21) Βελίκο	1
4) Αδάμω	3	22) Βενέτα	1
5) [Αθανασία]	—	23) Βράνω	1
Θανάσω	2	24) Βρέτη	1
Θάνω	2	Βρέτω	1
6) Αικατερίνη	2	Βρέτζω	1
7) Αλεξάνδρα	1	25) Βουούσα	1
8) Αλέξω	1	26) Γεώργω	1
Λέκω	2	Γεωργού	1
9) Αναστασία	5	Γεργού	1
Στάσω	2	Γέργω	1
10) ΆΑνθω	3	27) Γκένω	1
11) ΆΑννα	2	28) Δαλτάνω	1
12) Αργυρή	1	29) Δάφνου	1
Αργύρω	4	30) Δέσποινα	1
Αργύρου	3	Δέσπω	16
Αργύρα	1	Δέσπου	2
13) Αρχόντω	1	Προύπω	1
14) Ασημίνα	3	Πώπω	1
15) ΆΑσπρω	1	31) Δήμκω	1
16) Αστρή	1	32) Δήμω	27
17) Αφέντρα	1	33) Διέλω	1
Αφέντρω	1	34) Δούκω	1
Αφέντω	1	Δούκου	2
Αφεντίτζω	1	35) Ειρήνη	1
Αυθέντω	1	36) Ελαία	2
18) Βαία	1	Έλω	2

37) Ελένη	1	61) Λιλία	2
38) [Ελισάβετ]	—	62) Λιόλω (;)	1
Λισαβή	1	63) Λουλουδόω	1
Ζαμπέτα	1	64) Μακαρία	1
39) Ερωτική	1	65) Μακοντή	1
40) [Ευαγγελή]	—	66) Μαλαματή	1
Βαγγελή	1	Μαλάμω	5
41) Ευγένω	6	67) Μάνω	1
Ευγένου	1	68) Μαργαρίτα	2
42) Ζαφείρω	3	69) Μαρία	41
43) Ζαχάρω	1	Μάρω	3
Ζάχω	1	Μαριανή	7
44) Ζώρω	8	70) Μέξια	1
45) Θαλάσσω	1	71) Μελάχρω	1
46) Θεοδόρα	12	72) Μισίρω	1
Θώδω	12	73) Μίχω	7
47) Θωμαή	3	Μίστω	4
Θώμω	5	74) Μπάζω	1
48) [Ιωάννα]	—	75) Μπόζιο	2
Γιάννω	8	76) Νέξιο	1
Γιάννου	2	77) Νίκω	3
Γιαννού	7	78) Νίτζιο	2
Γκίνω	1	79) Ξάνθω	1
49) Καλλή	19	80) Ξένη	4
Κάλω	5	Ξενιά	1
Κάλου	1	81) Παγώνα	2
50) [Κερασίνα]	—	82) Παϊκω	1
Σίνω	1	83) Πανάγιο	1
51) Κομνηνή	2	84) Παρασκευού	1
Κομνή	1	Σκεύω	8
Κόμων	4	85) Πέτω	1
52) Κουζηνή	2	86) Περιστερά	5
Κοζηνή	2	87) Πετικό	1
53) Κραϊώ	1	88) Πλούμπου	1
54) Κρουστάλλω	1	Πλούμω	1
55) Κυράνα	1	89) Ποζή	1
Κυράνω	1	90) Πόθω	2
56) Κυράτζω	1	91) Πούλω	1
Κυράτζου	1	Πούλιω	5
Κυρατζού	6	Πούλιου	1
57) Κυριάκω	6	92) Προύμω	1
Κυριακού	1	Προύμου	1
Κύρκω	1	Προύνου	2
58) Κύρω	9	93) Πώκω(;)	1
59) Κώστω	3	94) Ράντω	2
Κώτζιο	1	95) Ρίζω	1
60) Λιάπω	1	96) Ροίδω	2

Ρόδω	3	111) Συνάδω	2
97) Ρωζάνη	1	112) Σύρμω	3
98) Σγούρω	1	113) Σωσάννα	1
99) Σιδέρω	1	114) Φαύστο	1
100) Σίμω	3	115) Φέγγω	1
101) Σκαρλάτη	1	116) Φλώρω	1
102) Σουλτάνα	2	117) Φράγκω	5
Σούλτω	2	118) Φυλακτή	2
103) Στάθω	4	119) Χάιδω	1
Στάθου	1	Χάιδου	1
Σταθού	1	120) Χουμπανή	1
104) Σταΐα	1	121) Χρίστω	2
105) Σταμάτα	1	122) [Χριστοδοούλω]	—
Σταματού	4	Δούλω	1
Στάμω	16	123) Χρύσα	1
Σταμούλω	1	Χρύσω	1
106) Στάμκω	1	Χρύσου	1
107) Στάνα	1	Χρούσου	2
108) Στατήρα	2	124) Χρυσάνθη	2
109) Στεριανή	1	Χρυσανθή	1
Στέριω	2	125) Χρυσάφω	6
110) Στώιω	1	Χρυσάφω	1

III. Τα ονόματα των μοναχών

Όπως προαναφέραμε, οι μοναχοί είναι συνολικά 73. Από αυτούς οι 31 είναι καλόγεροι, στους οποίους αντιστοιχούν 26 ονόματα, και οι 42 καλόγριες, στις οποίες αντιστοιχούν 27 ονόματα.

Τα ονόματα των 31 καλογέρων

1) Αγάπιος	1
2) Γεράσιμος	1
3) Γρηγόριος	1
4) Δαμασκηνός	1
5) Δανιήλ	1
6) Δωρόθεος	1
7) Ζαχαρίας	1
8) Ζωσιμάς	1

Τα ονόματα των 42 καλογριών

1) Αθανασία	1
2) Αναστασία	5
3) Ανεσία	2
4) Ανθήμη	1
5) Ασάνα ¹	1
6) Βηθλεέμη	1
7) Γεσθημανή	2
8) Διονυσία	2

1. Από το όνομα των Βούλγαρων ηγεμόνων Ασάν, το οποίο έφερε και ο Ανδρόνικος Ασάν, γιος του Ασάν Γ' και της Ειρήνης Παλαιολογίνας, ο ανεπιός του Ανδρόνικου Β' Παλαιολόγου, διοικητής του Μορέως (1316-1321). Βλ. G. Ostrogorsky, Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους, Αθήνα 1981, τ. 3ος, σελ. 188.

9) Θεοφάνης	2	9) Ελισάβετ	3
10) Θεωνάς	1	10) Ευγενία	1
11) Ιερεμίας	1	11) Ευφροσύνη	1
12) Ιωακείμ	1	12) Θεοδοσία	1
13) Ιωάσαφ	1	13) Θεοδούλη	2
14) Καλλίνικος	1	14) Θεοπίστη	1
15) Κωνστάντιος	1	15) Θεοτίμη	1
16) Μακάριος	1	16) Καλλινίκη	2
17) Νεόφυτος	1	17) Καλλιστρατία	1
18) Παΐσιος	1	18) Καπετηλεία	1
19) Παρθένιος	4	19) Κλεώπη	1
20) Παχώμιος	1	20) Μαγδαληνή	2
21) Ρωμανός	1	21) Μαριανή	1
22) Σάββας	1	22) Μερόπη	2
23) Στέφανος	1	23) Σοφία	1
24) Συμεών	2	24) Συγκλητική	1
25) Σωφρόνιος	1	25) Σωφρονία	1
26) Χρυσάνθος	1	26) Χριστίνα	3
		27) Χρυσοπηγή	1

Προσθήκη

Στην πρόθεση 215 της Μονής του Βαρλαάμ αναφέρονται και μερικοί άλλοι οικισμοί της Κεντρικής και της Βόρειας Μακεδονίας. Τους οικισμούς αυτούς τους δίνουμε στη συνέχεια, χωρίς κανένα σχόλιο, μια και είναι έξω από το θέμα μας.

1) *Μελενήκου-Μελένικο*, στη σελ. 84 με 8 αφιερωτές.

Δημητρίου. Μανόλης. Κομνηνής. Μαυρουδής. Κωνσταντίνου. Ρανένα. Ρανένα. Άννηκάτη.

2) *Κάστρω Θε/σαλονίκη*, στη σελ. 115 με 22 αφιερωτές: Σπαντονής. Ίω(άνν)ου. Δημητρίου. Αντρέα. Δημητρίου. Ίωάννου. Κάλω. Χρύσω. Μάρκω. Σταύω. Ίω(άνν)ου. Κηούρου. Γεωργίου. Σάρω. Δημητρίου. Ίω(άνν)ου. Ρήνω.

(Νεότερη γραφή): Μποζούδας. Δήμου προσκυνητου. Γεώργιω. Αικατερίνης, ηόανου.

3) *1860: Δεκεμβρίου: 7:*

χωρίον Κουλιανί/ Καζάς βαρδάρη, στη σελ. 115 με 2 αφιερωτές.

Μπωσιώ. Μήτρου. Μούρτζιου.

4) *χωρίον Κροούσιβον*, στη σελ. 116 με 11 αφιερωτές, σε νεότερη γραφή (19ος; αι.): Γκήκα. Αναστασίας. Κωνσταντίνου. Νικολάου. Γεωργίου. Χριστοδούλου. Γεωργίου. Γκήκα. Κωνσταντίνου. Δημητρίου. Σταμούλους.

5) *Μπετόλια (Μπιτόλια)- Μοναστήρι*, στη σελ. 116 με 2 αφιερωτές, σε νεότερη γραφή (19ος; αι.).

Άνδρέα, Τρατάφυλου, κυρατζοϋς.

SUMMARY

Kostas Spanos, The West Macedonian settlements and the names of their dedicators in the prothesis 215 of the Varlaam monastery of Meteora, 17th-19th century.

The author of this article presents the settlements of Western Macedonia and the names of their dedicators, as they are listed in the prothesis 215 of the Varlaam monastery of Meteora. The contents of this manuscript cover the period from the 17th to the 19th C (1614-1876).

The dedicators originate from 84 West Macedonian settlements and from the Zamborda monastery (Osios Nikanoras) and they amount to 1,184. 1,111 of them are laymen (607 men and 504 women) and the remaining 73 are monks (31 monks and 42 nuns), while one name is illegible.

From the 84 settlements 9 do not exist and 13 we could not identify. From the study of the dedicators' christian names it appears that male names are predominantly influenced by the ecclesiastical tradition while in the female ones by the laical tradition. Several names derive from family names of well known families of the medieval Hellenism (Byzantine period), a fact which shows the firm continuity of the Greek tradition in the West Macedonian area as well as the Hellenism of the Wallachian speaking inhabitants of some settlements, in which we also find those names,